

عنوان مقاله :

بررسی رابطه ویژگیهای شخصیتی و پایگاه هویتی با تربیت اخلاقی دانش آموزان دوره پیش دبستانی شهرستان دلفان

نام و نام خانوادگی نویسنده اول : مهتاب اسمعیلی

کارشناس ارشد زبان انگلیسی ، مدرس دانشگاه لرستان
آدرس پست الکترونیک نویسنده (moonlight.esmaili@yahoo.com)

نام و نام خانوادگی نویسنده دوم : دکتر سعید رستمی

دکتری مدیریت آموزشی ، مدرس دانشگاه ، معلم دوره ابتدایی شهرستان دلفان و عضو باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان دانشگاه آزاد اسلامی خرم آباد
آدرس پست الکترونیک نویسنده (saeidrostami98@gmail.com)

نام و نام خانوادگی نویسنده سوم : محبوبه خیری حسن گاویار

کارشناس ارشد رشته روانشناسی بالینی ، کارمند شبکه بهداشت شهرستان دلفان
آدرس پست الکترونیک نویسنده (s09389959095@gmail.com)

نام و نام خانوادگی نویسنده چهارم : عبدالرضا عبدی مسافر

کارشناس ارشد فلسفه تعلیم و تربیت ، معلم شهرستان دلفان
آدرس پست الکترونیک نویسنده (ss09389959095@gmail.com)

چکیده

پژوهش حاضر به بررسی رابطه ویژگیهای شخصیتی و پایگاه هویتی با تربیت اخلاقی دانش آموزان دوره پیش دبستانی شهرستان دلفان انجام شده است. برای بررسی این رابطه از طرح پژوهشی توصیفی استفاده شده است. جامعه پژوهش، دانش آموزان و مربیان پیش دبستانی بودند. به منظور بررسی فرضیه اصلی، بر اساس فرمول کرجس و مورگان برای جامعه‌ای به حجم ۱۸۷ نفر و با توجه به امکانات و یکسری محدودیت‌ها، آزمونها بر روی نمونه‌ای با حجم ۱۲۰ نفر اجرا شد. پایگاه هویت به وسیله آزمون گسترش یافته عینی پایگاه هویت - تجدید نظر دوم سنجیده شده و هر یک از آزمودنی‌ها در یکی از پایگاههای دستیابی، تعلیق، ممانعت و پراکندگی قرار گرفتند. ویژگی‌های شخصیتی به وسیله آزمون شخصیتی ۱۶ عاملی کتل سنجیده شد و آزمودنی‌ها در هر یک از عوامل کتل در دو گروه بالا (کسب نمرات ۱۰-۹-۸) و گروه پایین (کسب نمرات ۳-۲-۱) قرار گرفتند. نتایج تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد که همبستگی معناداری بین برخی از ویژگیهای شخصیتی و پایگاههای هویت با تربیت اخلاقی وجود دارد و افراد گروه بالا و پایین عوامل شخصیتی کتل تفاوت معناداری در نمرات پایگاههای هویت نشان دادند. در این تحقیق همچنین بین پایگاههای هویت و متغیرهای ترتیب تولد، وضعیت تاهل و رشته تحصیلی مربیان رابطه معنادار به دست آمد.

واژگان کلیدی: ویژگی های شخصیتی ، پایگاه هویتی ، تربیت اخلاقی

مقدمه

یکی از مسائل عمده که نوجوان با آن روبرو می‌شود مساله شکل‌گیری هویت فردی اوست و این بدان معناست که او باید به سؤالی نظیر «من کیستم؟» و «به کجا می‌روم؟» پاسخ دهد. جستجوی هویت شخص متضمن این است که شخص تشخیص دهد که برای او چه چیزهایی مهم و چه کارهایی ارزشمند است و نیز متضمن تنظیم معیارهایی است که وی بر اساس آنها بتواند رفتار خود و دیگران را هدایت و ارزیابی کند. علاوه بر اینها، این جستجو، تکوین احساس خودشکوفایی و شایستگی را نیز دربرمی‌گیرد.

احساس هویت شخصی در کودکان به تدریج بر پایه همانندسازی‌های گوناگون دوران کودکی تکوین می‌یابد. ارزشها و معیارهای اخلاقی کودکان خردسال تا حدود زیادی همان است که والدین آنها نیز دارند. اصولاً احساس عزت‌نفس در کودکان از نگرش والدینشان نسبت به آنها نشأت می‌گیرد. با ورود به دنیای وسیع‌تر دبیرستان، کودکان به صورت فزاینده‌ای به ارزشهای گروه همسالان خود و همچنین به ارزیابی‌های معلمان و سایر بزرگسالان بیشتر ارج می‌نهند. نوجوانان از راه جمع‌بندی این ارزشها و ارزیابی‌ها می‌کوشند تصویر یکپارچه‌ای از خود به دست آورند. هر اندازه ارزشهایی که از سوی والدین، معلمان و همسالان ابراز می‌شود همخوانی بیشتری با هم داشته باشند، به همان نسبت کار هویت‌یابی نوجوان آسان‌تر پیش می‌رود (زمینه روانشناسی - هیلگارد).

در این تحقیق رابطه ویژگیهای شخصیتی با هر یک از پایگاههای هویت و تربیت اخلاقی بررسی شده است به این معنی که افراد واقع در پایگاههای هویت مختلف، چه ویژگیهای شخصیتی مشترکی دارند و کدام ویژگیها باعث می‌شود که فرد زودتر به هویت دست یافته و متعهد شود.

اهمیت این مساله زمانی روشن می‌شود که به نظریات اریکسون در زمینه هویت‌یابی نوجوان دقت کنیم. به نظر ایشان در دوران کودکی هویت‌یابی مساله‌ای جدی است. فرد در این دوران با مجموعه‌ای از تغییرات روانی، فیزیولوژیکی، جنسی، شناختی و اجتماعی روبرو می‌شود که در هویت‌یابی او نقش مهمی دارند.

در جوامع امروزی با وجود پیچیدگی‌ها و موانعی که بر سر راه رشد روانی - اجتماعی نوجوان شکل گرفته است، باید توجه بیشتری به مسایل و مشکلات نوجوانان داشت. ضرورت این پژوهش از جنبه بالینی نیز مطرح است. از نظر مارسیا، روان‌درمانی بیش از همه حوزه‌ای روانشناختی می‌تواند از رویکرد پایگاه هویت بهره‌برد و توجه به چگونگی شکل‌گیری هویت مراجع و وضعیت کنونی او در این زمینه، برای درمان بسیار سودمند است و بی‌توجهی به آن می‌تواند نتایج زاینباری در بر داشته باشد.

هدف نهایی و برتر تعلیم و تربیت از نظر اسلام، وصول به مقام قرب الهی و رضوان خداست. بنابراین مبدأ خلقت و هستی انسان خداست و بازگشت انسان نیز به سوی او خواهد بود. برنامه‌های تربیتی و تعلیمی اسلام به گونه‌ای است که اگر به آن عمل شود مسلمان با جانی پاک و وارسته از پلیدی، خدا و حساب رسی و جزاء، او را ملاقات خواهد کرد و به خشنودی و رضوان خدا و مقام الهی نایل خواهد آمد. (صادقی ۱۳۸۹ ص ۳۰)

آن چه مسلم است جامعه اسلامی و غیر اسلامی بر این باورند که خانواده مهم‌ترین پیکره تشکیل دهنده جامعه انسانی می‌باشد اگر بر این پیکره‌ی عظیم انسانی که مظهر عشق و عاطفه و انسانیت و اخلاق است، خللی وارد شود به ناچار بر سلامت جامعه و باورهای اعتقادی آنان ضربات جبران‌ناپذیری وارد خواهد شد. دین مبین اسلام نیز مهم‌ترین ارکان تأثیرگذار بر انسان را خانواده می‌داند و در بسیاری از آیات الهی تأکید می‌کند که حرکت و جایگاه خانواده‌ها باید حفظ شود و والدین مهم‌ترین نقش را در تربیت دینی فرزندان ایفا می‌کنند. (راحی ۱۳۸۹ ص ۷) بنابراین اولین اصلی که والدین و مربیان باید به آن اهتمام جدی داشته باشند، تربیت دینی است در فرهنگ رضوی که سدی محکم در برابر هجمه جنگ نرم و ناتوی فرهنگی خواهد بود.

بیان مساله

امروزه، با از سکه افتادن آموزه های ضد دین و به بن بست رسیدن مکاتب دست ساخته بشر، بیش از هر زمان دیگر انسان با وقوف به ناتوانی سیستم های لائیک از حل معضلات پیچیده جامعه جهانی، راه نجات خود را در پناه بردن به دامان آموزه های دینی می بیند. جان کین دانشمند انگلیسی طی سفری به کشور ترکیه در مصاحبه با یکی از نشریات این کشور به واقعیت مذکور چنین اشاره می کند: «سیستم حکومتی در غرب به افلاس افتاده است و لائیسزم نیز نتوانسته روح تشنه انسان ها را سیراب کند.» وی با انتقاد شدید از نیچه اضافه نمود: «هنگامی که نتیجه ضرورت کشتن خدا را در غرب طرح کرده لائیسزم به بالاترین حد قدرت خود رسیده بود. اما امروز می بینیم که در جوامع غربی حیات دینی مجدداً مطرح می شود. دین در عرصه اجتماعی کاربرد خود را نشان می دهد. (نشریه، ینه یوزیل، چاپ ترکیه ۱۸ / می ۱۹۹۷)

پژوهش های امروزه رابطه مستقیم میان اعتقادهای دینی و سلامت جسم و روان را تأیید می نمایند و بر ارتباط تعهدات مذهبی در استحکام شالوده نهاد خانواده تأکید نموده و بر تأثیر مثبت اعتقادهای دینی و مذهبی در حفظ زیست و کنترل تبعات توسعه عنان گسیخته غربی صحنه می گذارد. برخی از پژوهش گران ضمن توصیه مراکز آموزشی به تعالیم دینی و مذهبی بر تأثیر مثبت تعالیم مذهبی بر روند فراگیری دروس در این مراکز و محیط های تحصیلی پای می فشارند. در میان اندیشمندان غربی از کسانی که به اهمیت مطالعات مذهبی تصریح نموده است، می توان به بنیامین راش (۱۷۴۵-۱۸۱۳) پدر روان پزشکی آمریکا اشاره کرد. وی معتقد بود «مذهب آن قدر برای پرورش سلامت روح آدمی اهمیت دارد که هوا برای تنفس» «جیمز، یونگ، فرانکل، فروم و ... نیز از دیگر اندیشمندان غربی هستند که هر کدام به نوبه خود اهمیت رفتارها و اعتقادات مذهبی را یاد آور شده اند.»

«پرفسور ولفگاک نیز در این زمینه با اشاره به تجربیات ارزشمند و در خود توجه فریدریک و ویلهلم فویستر (۱۸۶۹-۱۹۶۶) استاد کرسی فلسفه زورینگ (۱۸۹۷-۱۹۱۳) اظهار می دارد: فویستر عملاً نشان داد که هر نوع تلاش و تدبیر و برنامه ریزی علمی و تجربی برای تربیت اخلاقی جوانان در یک نظام برنامه ریزی برون مذهب کاری بیهوده و بی نتیجه است. وی تا پایان عمر خود بر این اعتقاد باقی مانده که پرورش صحیح منش و شخصیت نوجوانان تنها در یک نظام منسجم عقیدتی و مذهبی به ثمر می رسد.» (حاجتی ۱۳۹۰ ص ۱۲۹)

مفهوم هویت (خود) با کلمات دقیق قابل تعریف نیست و تا حدی مبهم می باشد. هویت شامل تداوم و ثباتی است که مشخص کننده افراد است، علیرغم تغییراتی که در زمان پیدا می کنند و نقشهایی که در هر مرحله از زندگی به عهده می گیرند. در جریان رشد، فرد مراحل را پشت سر گذاشته که جدا از هم نبوده اند. در هر مرحله دارای هویتی بوده و بین هویت های مراحل مختلف ارتباطی وجود داشته است. اما این هویت ها همیشه از نوع آزمایشی بوده اند زیرا هر یک در مرحله شدن بودند ولی حالا زمان بودن رسیده است (اکبرزاده، ۱۳۷۶).

مفهوم هویت که اریکسون عنوان می نماید تأکید بر این مساله دارد که مراحل رشد هر یک به طور مجزا در درون خود پایان نمی یابد، بلکه به هم پیوسته و وابسته بوده، مرحله در جهت رشد فرد به عنوان فردی کامل و خودکفا می باشد که در زندگی لیاقت ایفای نقش یک بزرگسال را داشته و بتواند در نظام اجتماعی که در آن زندگی می کند، به اصطلاح جابجفتد. تکامل فقط از طریق گذشتن بدون بحران از مراحل پی در پی رشد روانی - جنسی حاصل نمی شود، بلکه بستگی به سازمان دهی مجدد و مداوم در طی جریان رشد دارد و آنگاه در دوره نوجوانی، نوبت به تکامل مجددی می رسد که انتقال از وابستگی کودکی را به مسوولیت بزرگسالی میسر می نماید. در این مورد نه فقط سازمان دهی داخلی مورد نظر است، بلکه این موضوع حائز اهمیت است که چگونه این سازمان به فرد اجازه می دهد که در اجتماع و نظام های داخلی آن در نقشهای اجتماعی مورد انتظار، به عنوان بزرگسال، عملکرد صحیحی داشته باشد (اکبرزاده، ۱۳۷۶).

جیمز^۱ هویت شخصی را مفهومی می داند که فرد از خود به عنوان یک شخص دارد و این مفهوم ناشی از تجربه تداوم و تمایز است؛ یعنی خود در طی زمان یکسان باقی می ماند و در عین حال از دیگران متمایز است (محسنی، ۱۳۷۵).

^۱ James

روش تحقیق

روش پژوهش، توصیفی از نوع همبستگی است. جامعه تحقیق، دانش آموزان دوره پیش دبستانی و مربیان آنها بودند که در سال تحصیلی ۹۷-۹۶ به تحصیل اشتغال داشتند که با توجه به آمار دریافت شده ۱۸۷ نفر بودند. با توجه به فرمول محاسبه حجم نمونه آماری کرچس و مورگان (۱۹۷۰) برای جامعه‌ای به حجم ۱۸۷ نفر، نمونه‌ای به حجم ۱۲۰ نفر لازم است ولی به دلیل طولانی و وقت‌گیر بودن پرسشنامه ۱۶ عاملی کتل، موفق به گردآوری پاسخنامه‌های ۱۲۰ نفر شدیم که این تعداد را به روش تصادفی انتخاب کرده بودیم. آزمون گسترش یافته عینی پایگاه هویت من - تجدیدنظر دوم آیین آزمون نخستین بار توسط مارسیا تدوین شد و دو بار مورد تجدید نظر قرار گرفته است که فرم حاصل، تجدید نظر دوم (تجدید نظر نهایی) آن است. مطالعات انجام شده در مجموع، ضریب پایایی ۰/۷۸ را نشان می‌دهند که پایایی قابل قبولی است. آزمون شخصیتی ۱۶ عاملی کتل (16PF) این آزمون آخرین بار در دانشکده علوم تربیتی دانشگاه فردوسی مشهد زیر نظر آقای طالبیان شریف مورد مطالعه قرار گرفته و پایایی ۰/۸۰ را با استفاده از آلفای کرانباخ به ست آورده است. در این تحقیق به آزمودنی‌ها دو پرسشنامه پایگاه هویت و پرسشنامه شخصیتی ۱۶ عاملی کتل ارائه گردید. پس از جمع‌آوری پاسخنامه‌ها و نمره‌گذاری، داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS-10 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در مورد فرضیه اصلی پژوهش از ضریب همبستگی پیرسون و آزمون t برای مقایسه میانگین‌های مستقل و در مورد فرضیه‌های فرعی از آزمون معناداری t و آزمونهای تعقیبی توکی و LSD استفاده شده است.

مبانی نظری پژوهش

هویت

هویت یا کیستی به مجموعه نگرش‌ها، ویژگی‌ها و روحیات فرد و آنچه وی را از دیگران متمایز می‌کند، گفته می‌شود. (گیدنز، ۱۳۷۸، ۱۱۱)

دستیابی^۲

دستیابی به هویت از نظر رشدی پیشرفته‌ترین پایگاه است. فردی که در این حلقه قرار می‌گیرد دوره‌ای از جستجوی جایگزین‌های هویت را پشت سر گذاشته و تعهدهای به خوبی تعریف شده‌ای را ایجاد کرده است. او به طور جدی انتخابهای شغلی متعددی را در نظر گرفته و با توجه به شرایط خودش تصمیم‌گیری کرده است؛ اگرچه انتخاب نهایی او می‌تواند شکل تبدیل‌یافته‌ای از خواسته‌های والدین او باشد.

در زمینه ایدئولوژی، عقاید گذشته‌اش را مجدداً ارزشیابی می‌کند و به راه‌حل می‌رسد که او را آماده عمل می‌کند. به طور کلی اگر در معرض تغییرات ناگهانی محیط قرار گیرد، خود را نمی‌بازد. قدرت انعطاف، توصیف‌کننده روش این افراد با جهان است. آنان متفکر و درون‌نگر هستند و تحت تاثیر استرس، از نظر شناختی عملکرد بسیار خوبی دارند. آنان حس شوخ‌طبعی دارند و پذیرای تجارب جدید هستند.

مارسیا هویت دستیابی را تقریباً شامل رویارویی با بحران‌های شخصی و تصمیم‌گیری متفکرانه می‌داند. فرد نسبت به انتخابهای گوناگون و دشواری که زندگی برایش فراهم نموده، آگاه می‌گردد و این تقریباً رسیدن به میان واگرایی است که پیاژه مطرح می‌نماید. اریکسون (۱۹۹۵) در مورد این پایگاه هویت واضح‌ترین تعریف را می‌نماید:

«هنگامی که فرد بتواند بین تصویری که از یگانگی و ثبات درونی خود دارد و آن تصویری که دیگران از یگانگی و ثبات وی دارند هماهنگی ایجاد کند، اعتماد به نفس حاصل می‌گردد».

^۲ Extend objective measure of Ego Identity status 2nd

^۳ identity adirement

تعلیق^۴

این پایگاه پیش‌درآمدی به دستیابی هویت است. فردی که در پایگاه هویت تعلیق قرار دارد در حال گذراندن دوره‌ای از جستجو (بحران) است. تعهدهایی به شکل نسبتاً مهم دارد. این نوع هویت نتیجه تصمیم‌گیری سنجیده یا تعلیق می‌باشد که فرد به خود فرصتی می‌دهد تا از فشار ناشی از مدرسه، دانشگاه یا اولین شغل تا حدی خلاص یابد و طی آن خود را در تجارب بیاماید تا به شناخت عمیقی در مورد خود برسد. این فرد کوشش فعالی برای ایجاد تعهد دارد و سعی دارد که بین منابع گوناگون هویت هماهنگی و همخوانی ایجاد کند. این نوجوانان ظاهری، گاه گیج و سردرگم دارند که حاکی از دلمشغولی حیاتی و منازعه درونی‌اش با پرسشهایی است که در بعضی مواقع به نظر می‌رسد برایش غیر قابل حل است. ماریسا تصویر منش آنها را به دو صورت نشان می‌دهد: بعضی از آنان ممکن است در منازعه هویتشان برانگیخته و مضطرب باشند و سایرین بسیار متفکرند. آنان تقاضای همنوایی را به آسانی اجابت نمی‌کنند و احساس پایداری از عزت‌نفس دارند.

ممانعت^۵

این افراد در عقاید خود راسخ هستند و از هر نوع جستجوی جدی اجتناب می‌کنند. پیامد آن شکل‌گیری ساختارهای هویت سختی است که در مواجه شدن با موقعیتهای جدید زندگی نفوذناپذیر است. اطمینان و امنیت، پاداش این افراد است. برای اینکه انتظار پیروی از نقشهای از پیش تعیین شده را برآورده ساخته‌اند. این افراد به ندرت به درمان رجوع می‌کنند، مگر هنگامی که رویدادهای خارجی آنها را مجبور به ارزیابی مجدد عقاید و اهداف بررسی نشده گذشته‌شان کند یا هنگامی که این عقاید تهدید می‌شوند. این افراد در برابر شرایط محیطی متقاضی سازگاری جدید، بسیار آسیب‌پذیرند و نیز تصمیماتی که بسیاری از نوجوانان این پایگاه از آن اجتناب می‌کنند (به دلیل ترس از دست دادن تایید)، ممکن است باعث کاهش عملکردهای دوران بزرگسالی و محدود کردن امکان رشد شود. محیط تربیتی که از جستجوی دوباره جایگزین‌های شغل و ایدئولوژیک حمایت می‌کند و به تعهدهای نابالغ پاداش نمی‌دهد، می‌تواند در خدمت رشد افراد این پایگاه قرار گیرد (کروگر، ۱۹۹۶، ص ۴۵).

پراکندگی^۶

پراکندگی هویت از نظر رشدی پایگاه، دارای کمترین پیشرفت است و پایگاه فردی است که به هیچ وجه جهت معینی در زندگی خود متعهد نشده باشد. اگر در گذشته دوره‌ای از بحران را تجربه کرده باشد، بدون آن که در پی آن تعهدی را ایجاد کرده باشد، او در مورد هیچ چیز تصمیم نگرفته است. او به موضوعات ایدئولوژیک بی‌علاقه است یا یک رویکرد درهم‌وبرهم دارد که در آن یک نظریه همانقدر خوب است که نظریات دیگر و او جرات آن را ندارد که از میان این دو نماهای متعدد یکی را برگزیند (مارسیا، ۱۹۷۶، ۱۹۹۴؛ به نقل از کروگر، ۱۳۷۸).

عوامل موثر بر شکل‌گیری هویت

رشد هویت نوجوانی تحت عوامل مختلفی است که چند مورد مهم‌تر را می‌توان به شرح زیر نام برد:

- ۱- رشد شناختی
- ۲- عوامل مربوط به والدین و چگونگی ارتباط آنها با فرزند
- ۳- عوامل مربوط به مدرسه و تحصیلات تکمیلی
- ۴- عوامل اجتماعی - فرهنگی، شاید بتوان گفت بیشتر از سایر موارد در رشد هویت موثر است.
- ۵- ترتیب تولد و فاصله سنی فرزندان در خانواده

^۴ moratorium

^۵ foreclosure

^۶ diffusion

۶- رفتار نوجوان و تاثیر آن بر واکنش اطرافیان

۷- گفتگو در جریان تعارضات، که باعث کسب اطلاعات بیشتر نوجوان و رشد تفکر انتزاعی و معرفی خود به عنوان یک فرد متفاوت به بزرگسالان می‌شود.

۸- خیال‌پردازی نوجوان، منبع دیگری برای ایفای نقش‌ها و رفتارهای آنان است.

سابقه پژوهش در خارج و داخل از کشور

از زمانی که مارسیا در سال ۱۹۹۶ مفهوم هویت من اریکسون را تحت عنوان پایگاه هویت من عملیاتی کرده است، تحقیقات بسیار زیادی در کشورهای مختلف در این زمینه انجام شده است. در این تحقیقات پایگاه‌های هویت از جوانب گوناگونی همچون متغیرهای شخصیتی، شناختی، رشد روانشناختی، اخلاق و مذهب، ادراکات اجتماعی، متغیرهای جمعیت‌شناختی، عوامل خانوادگی، مسائل آسیب‌شناختی و مباحث و مشکلات رفتاری و رابطه‌ای که پایگاه هویت با این متغیرها دارد ارزیابی شده است. همچنین نحوه شکل‌گیری هویت در فرایند رشد و متغیرهایی که در فرایند رشد هویت، از پایگاه‌های نابالغ هویت به سوی دستیابی به هویت تاثیر می‌گذارند، بررسی شده است. در اینجا به دلیل زیادی مطالب، فقط تحقیقات مربوط به موضوع تحقیق (ارتباط ویژگیهای شخصیتی و پایگاه هویت) را می‌آوریم.

در مطالعه‌ای که کلسنی و دالینجر (۱۹۹۳) انجام دادند، رابطه پنج عامل بزرگ شخصیت (روان‌نژندی‌خویی^۷، برون‌گرایی^۸، پذیرایی تجربه بودن^۹، سازش‌پذیری^{۱۰}، و وجدان‌پذیری^{۱۱}) و پایگاه‌های هویت ایدئولوژیک و بین‌فردی را بررسی کردند. نتایج این مطالعه برای بعد ایدئولوژیک نشان داد که آزمودنیهای ممانعت در پذیرایی تجربه بودن پایین هستند. آزمودنیهای پراکندگی در وجدان‌گرایی پایین هستند و آزمودنیهای دست‌یافته به هویت به گونه‌ای مشخص برون‌گرا هستند. در ایران هم چندین تحقیق در زمینه هویت انجام گرفته است. نتیجه یکی از تحقیقات بیانگر این است که افراد فاقد تعهد به هویت ایدئولوژیک (تعلیق و پراکندگی) به طور معناداری اضطراب بیشتری از افراد متعهد به هویت (دستیابی و ممانعت) و در بعد بین‌فردی افراد واقع در پایگاه تعلیق، به طور معناداری اضطراب بیشتری را تجربه می‌کنند. در پژوهش دیگری این نتیجه به دست آمد که بین میزان عزت‌نفس و پایگاه هویت دستیابی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد و این رابطه در مورد پایگاه‌های هویت تعلیق و پراکندگی منفی بود.

شخصیت

این نظریه که شخصیت و رفتار انسان نتیجه مجموعه‌ای از صفات مختلف است از قدیم بوده است، لیکن در زمان معاصر دو گروه برای آن اهمیت قائل شده و آن را توسعه داده‌اند. یک گروه آنهایی هستند که با روش و بینشی کلینیکی به نظریه‌پردازی درباره صفت^{۱۲} پرداخته‌ان و گروه دیگر آنهایی که روشهای آزمایشی و آمای (مثل تحلیل عوامل) را اساس دستیابی به تئوری صفات دانسته‌اند.

برجسته‌ترین نظریه‌پرداز در زمینه تئوری صفات، ریموند کتل^{۱۳} است که از طریق روشهای آماری به صفات دست یافته است. کتل صفت را یک ساختار روانی^{۱۴} می‌داند که از مشاهده رفتار خاص انسان حاصل می‌شود و مسول نظم و تداوم رفتار است.

^۷ neurotism

^۸ extroversion

^۹ openness to experience

^{۱۰} agreeableness

^{۱۱} conscientiousness

^{۱۲} trait

^{۱۳} Raymond. B. Catell

^{۱۴} mental structure

مهم ترین روش های تربیتی عبارتند از:

- ۱- **محبت:** یکی از مهم ترین و بادوان ترین روش در تربیت دینی به حساب می آید. نگرش مثبت فرزندان نسبت به مذهب و دین ریشه در مهر و محبت والدین دارد.
- ۲- **روش الگوپذیری:** چون پدران و مادران برای کودکان مقدس هستند و از طرفی کودکان از والدین الگو و سرمشق می گیرند. نیاز است والدین خود نمونه ای کامل از رفتارهای دینی باشند تا در ذهن و جان کودک نقش ببندد.
- ۳- **روش معرفتی (آموزش یادگیری) کنجکاوی و دانستن** که امری فطری است در همه وجود دارد. سعی کنیم زمینه رشد، آگاهی و شناخت و کسب معرفت را در کودکان فراهم آوریم. چون قلب کودک پذیرای هر نو آموزش و معرفتی است. اولیا باید با توجه به ظرفیت ذهنی کودک به او آموزش بدهند و به سئوالات مذهبی او با استدلال و منطق پاسخ دهند.
- ۴- **روش شرطی:** روان شناسان معتقدند که بین محرک و پاسخ، هرگاه پیوند ایجاد و نهادینه شود یادگیری صورت گرفته و بر این اساس هر گاه مراسم مذهبی و شعائر دینی هم زمان با امور خوشایند در نظر کودکان انجام گیرد علاقه مندی آنان افزایش می یابد.
- ۵- **ایجاد رغبت و جاذبه های غیر مستقیم:** با در نظر گرفتن بهترین جای منزل و اتاق برای اقامه نماز و اهدای سجاده و مهر و تسبیح و عطرهای معنوی برای این فریضه دینی، خاطره خوش و آراستگی را در ذهن او تداعی می کند.
- ۶- **روش تلقین:** از عالی ترین کلمات در اوج عظمت و شور معنوی استفاده شود و عظمت اعمال دینی و نماز بیان شود.
- ۷- **روش اقتدار:** با لحن محترمانه و از روی محبت، اما در عین حال محکم و متین فرزندان را به رعایت مسائل دینی و انجام فرایض دینی رهنمون کنیم. طبق فرمایش حضرت علی (ع) از سن ۷ سالگی باید بچه را به خواندن نماز امر کرد.
- ۸- **روش تکرار و مداومت:** والدین با تکرار و مداومت در اعمال مذهبی می توانند فرزندان را دین پرور و تربیت پذیر مکتب قرآن درآورند. (سادات نجومی ۱۳۹۰ ص ۲۳)

فرضیه های تحقیق

- ۱- بین هویت ، درآمد خانواده و سبک زندگی رابطه وجود دارد.
- ۲- بین هویت ، تحصیلات والدین و سبک زندگی رابطه وجود دارد.
- ۳- بین هویت ، منزلت شغلی والدین و سبک زندگی رابطه وجود دارد.
- ۴- بین هویت ، سبک زندگی تفاوت معناداری وجود دارد.

یافته ها

تحلیل فرضیات:

فرضیه اول: به نظر می رسد بین هویت ، درآمد خانواده و سبک زندگی رابطه وجود دارد.

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-b	.207	.068	3.029	.002
N of Valid Cases	274			

جدول شماره ۲ : تاو بی

با توجه به جدول شماره ۲ مقدار تاووبی محاسبه شده $T^b = 3/029$ و سطح معنی داری آن $(0/002)$ که کمتر از $sig = 0/05$ می باشد در نتیجه بین درآمد خانواده و سبک زندگی رابطه معناداری وجود دارد، در نتیجه فرضیه فوق اثبات می شود. (محاسبه شده $sig = 0/002$)

فرضیه دوم: به نظر می رسد بین هویت، تحصیلات والدین و سبک زندگی رابطه وجود دارد.

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-b	.279	.079	3.983	.000
N of Valid Cases	274			

جدول شماره ۳ : تاووبی

با توجه به جدول شماره ۳ مقدار تاووبی محاسبه شده $T^b = 3/983$ و سطح معنی داری آن $(0/000)$ که کمتر از $sig = 0/05$ می باشد، در نتیجه بین تحصیلات والدین و سبک زندگی رابطه معناداری وجود دارد. در نتیجه فرضیه دوم تحقیق مورد تایید قرار می گیرد. (محاسبه شده $sig = 0/000$)

فرضیه سوم: به نظر می رسد بین هویت، منزلت شغلی والدین و سبک زندگی رابطه وجود دارد.

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal Kendall's tau-b	56.2	.081	3.219	.034
N of Valid Cases	274			

جدول شماره ۴ : تاووبی

با توجه به جدول شماره ۴ مقدار تاووبی محاسبه شده $T^b = 3/219$ و سطح معنی داری آن $(0/034)$ که کمتر از $sig = 0/05$ می باشد، در نتیجه بین منزلت شغلی والدین و سبک زندگی رابطه معناداری وجود دارد. در نتیجه فرضیه سوم تحقیق نیز مورد تایید قرار می گیرد. (محاسبه شده $sig = 0/034$)

فرضیه چهارم: به نظر می رسد بین هویت، سبک زندگی تفاوت معناداری وجود دارد.

جدول شماره ۵: آزمون تی تست

	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
	f	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
								Lower	Upper
vazeiat taahol Equal variances assumed	1.759	.049	-1.127	158	.011	-.11250	.09983	-.30968	.08468
Equal Variances not assumed			-1.127	157.729	.011	-.11250	.09983	-.30968	.08468

طبق جدول ۵ نتایج آزمون تی تست نشان می دهد که بین هویت، سبک زندگی با توجه به سطح معناداری بدست آمده (۰/۰۴۹) در سطح ۰/۰۵ رابطه معناداری وجود دارد. بنابراین می توانیم بگوییم که بین هویت، سبک زندگی تفاوت وجود دارد و در نتیجه فرضیه فوق تأید می شود.

بحث و نتیجه گیری

پدر و مادر و اهل خانه اگر در رفتارهای خود، به راست گویی، صداقت، عفاف و حجاب، صبر و پایداری و توجه به حساسیت نسبت به اوقات نماز، ارج بنهند و در عملکردهای خود ثابت قدم باشند، تأثیرگذاری و درون سازی گفتار و رفتارشان به مراتب بیش تر از زمانی است که تنها با گفتار و یا اجبار فرزندان خویش را به کارهای مذهبی وادار سازند، در حالی که خود در عمل سهل انگاری می کنند. لحظه های حساس و پر جاذبه ی رفتار پدر و مادر در ایجاد فضای دوستانه، صمیمی و دل نشین عاطفی در مواجهه با فرزندان سبب می گردد که آنان بدون زحمت رفتار مورد علاقه ی خود را مورد توجه و تقلید آگانه قرار دهند. پدر و مادر و اعضای خانواده اگر توجه داشته باشند که در خانه، سفر و گردش، در مهمانی و یا در حین کار و به طور کلی در هر موقعیتی به اصول و احکام دینی پای بند باشند و به آن اهمیت دهند در تلقی و نگرش فرزندان نسبت به فرایض دینی تأثیر مضاعف خواهند داشت، به جاست که خانواده ها با الهام از فرهنگ غنی اسلام و احکام و تعالیم آن به تربیت صحیح فرزندان بپردازند و این جز از طریق عمل صالح و تأدیب به آداب شریعت و پرهیز از عوامل غفلت زا میسر نخواهد شد. اگر تربیت صحیح باشد و اساسی و ریشه ای باشد، مطمئناً اثرات مخرب ناتوی فرهنگی در این گروه تربیت شده بسیار ناچیز خواهد بود و می تواند در برابر تند بادهای مختلف فرهنگی و اجتماعی مقاومت کند و از مسیر صحیح زندگی خارج نشود.

پیشنهادهات

- ۱- داشتن منش و دانش تربیتی در مسائل دینی توسط والدین و انتقال آن به فرزندان
- ۲- صبوری اولیا در آموزش نماز و اعمال دینی در فرزندان
- ۳- پرهیز از روش قهرآمیز، اجبار و الزام در انجام فرائض دینی
- ۴- تشویق و ترغیب فرزندان به کنجکاوی و جمع اوری اطلاعات و مطالب راجع به دستورات و مفاهیم دینی در کتب مختلف
- ۵- تهیه کتب و نشریات مناسب که در راستای تقویت گرایش دینی فرزندان باشد و در اختیار خانواده قرار گیرد.

منابع

۱-۱-۱ منابع

- ۱- سرمد، ز. بازرگان و حجازی، ا. (۱۳۷۶). روشهای تحقیق در علوم رفتاری. تهران: انتشارات آگاه.
- ۲- سیف، س؛ کدیور، پ؛ کرمی نوری، ر. و لطف‌آبادی، ح. (۱۳۷۵). روانشناسی رشد (۱)، تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت).
- ۳- کاپلان، ه؛ سادوک، ب؛ گرب، ج. (۱۳۷۵). خلاصه روانپزشکی، ترجمه پورافکاری، تهران: نشر شهراب.
- ۴- کارور، چ. اس؛ شی‌پور، مایکل، ان. (۱۳۷۵). نظریه‌های شخصیت، ترجمه احمد رضوانی، انتشارات معاونت فرهنگی آستان قدس، مشهد.
- ۵- سیاسی، علی‌اکبر (۱۳۷۴). نظریه‌های شخصیت، انتشارات دانشگاه تهران.
- ۶- شولتز، دوان و سیدنی شولتز، نظریه‌های شخصیت، ترجمه سید یحیی سیدمحمدی (۱۳۷۵)، انتشارات دانشگاه آزاد.
- ۷- کریمی، یوسف (۱۳۷۸). روانشناسی شخصیت، تهران: نشر ویرایش، چاپ اول.
- ۸- محسنی، ن. (۱۳۷۵). ادراک خود از کودکی تا بزرگسالی، تهران: انتشارات بعثت.
- ۹- پاشاشریفی، ح. اصول روان‌سنجی و ارزشیابی.
- ۱۰- مارنات، راهنمای سنجش روانی، جلد اول و دوم.
- ۱۱- شیخ روحانی، سعید (۱۳۷۸). مقایسه میزان اضطراب در پایگاههای هویت در دانشجویان رشته‌های علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه فردوسی مشهد.
- ۱۲- فاروقی، ح. (۱۳۷۹). بررسی رابطه عزت‌نفس پایگاههای هویت در دانشجویان دانشگاه فردوسی مشهد.
- ۱۳- بنائیان سفید، محمد (۱۳۸۹) مقاله: رابطه‌ی تحول و نهاد خانواده در آینه آیات و روایات. ماهنامه: پیوند. شماره ۳۷۴
ناشر: وزارت آموزش و پرورش
- ۱۴- حاجتی. میر احمدرضا (۱۳۹۰) عصر امام خمینی (ره) قم. ناشر: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم
- ۱۵- حسینی. عالم (۱۳۸۹) مقاله: بررسی ابعاد تربیت سیره نبوی و چگونگی انتقال آن به جوانان و نوجوانان. فصلنامه: فرهنگیان بسیجی. شماره: ۱۲. ناشر: سازمان بسیج فرهنگیان
- ۱۶- رهبر. الهه (۱۳۸۹) مقاله: خانواده و نقش عملکرد آن در تربیت دینی. ماهنامه: پیوند. شماره: ۳۷۷. ناشر: و.آ.پ
- ۱۷- سادات نجومی. زهرا (۱۳۹۰) مقاله: تربیت دینی کودکان در خانواده. ماهنامه: پیوند شماره ۳۸۱ و ۳۸۲. ناشر: و.آ.پ
- ۱۸- سادات. محمدعلی (۱۳۷۰) اخلاق اسلامی. تهران. ناشر: شرکت چاپ و نشر ایران
- ۱۹- شکوهی یکتا. محسن (۱۳۷۰) تعلیم و تربیت اسلامی. تهران. ناشر: شرکت چاپ و نشر ایران
- ۲۰- صادقی. سید هادی (۱۳۸۹) الگوی راهبری خانواده در آسیب‌شناسی اجتماعی. ماهنامه: پیوند شماره ۳۷۶. ناشر: و.آ.پ
- ۲۱- عباسی اول. کریم (۱۳۸۹) مقاله: نقش دین و باورهای دینی در سلامت روانی فرد و جامعه. ماهنامه: پیوند. شماره: ۳۷۶
ناشر: و.آ.پ
- ۲۲- گیلک. عبدالامیر (۱۳۸۶) مقاله: الگو. نقش و کارکردها. فصلنامه: فرهنگیان بسیجی شماره: ۱۲. ناشر: سازمان بسیج فرهنگیان
- ۲۳- مطهری. مرتضی (۱۳۸۸) یکصد و ده سؤال از استاد مطهری. قم. انتشارات خادم الرضا (ع)

- Adams, G. R. (1985); Family correlates of femal adolescents ego-identity development; journal of Adolescence; vol 8; PP 69-82
- Adams, G. R; Shea, J. & Fitch, S. A. (1979); toward the development of an ojective assessment of ego-identity status; Journal of youth and Adolescence; Vol 8; PP 223-237.
- Abraham, K. G. (1983); The relation between identity status and locus of control among highschool students; Journal of Adolescence; Vol, 30. PP. 257-267.
- Cramer P. (1997); Identity, personality and defence mechanism Journal of Research in personality.
- Cattell, R. B, (1959); Foundations of personality measurement theory in multivariate, Expression in B. M. Bass & I. A. Berg (Eds), objective approaches to personality assessment (PP. 42-63). Princeton, N. J: Van Nostrand.
- Cramer, P. (1995); Identity, narcissism and defence mechanism in late udolcence Journal of Resarch in personality.
- Kroger, J. (1996); Identity in a dolesence, The blance Between self and other, New York, Rout ledge.
- Read, D; Adams, G. R. & Dobson, W. R. (1984); Ego identity stutus, Personality and social influence style; Journal of personality and social psychology; Vol. 40; PP. 169-177.

Archive of SID